



EL BIENNI REFORMISTA

1931 - 1933

# CONSIDERACIONS GENERALS

---

- El BIENNI REFORMISTA va ser a primera etapa dels governs de la II República.
- Transcorre entre el desembre de 1931 i el novembre de 1933.
- El govern estava integrat majoritàriament per republicans d'esquerreres i socialistes. El president de la República va ser Niceto ALCALÁ-ZAMORA, mentre que el primer ministre va ser Manuel AZAÑA.
- L'objectiu principal que es va marcar el govern va ser impulsar un programa de reformes que pretenia modernitzar i democratitzar Espanya.

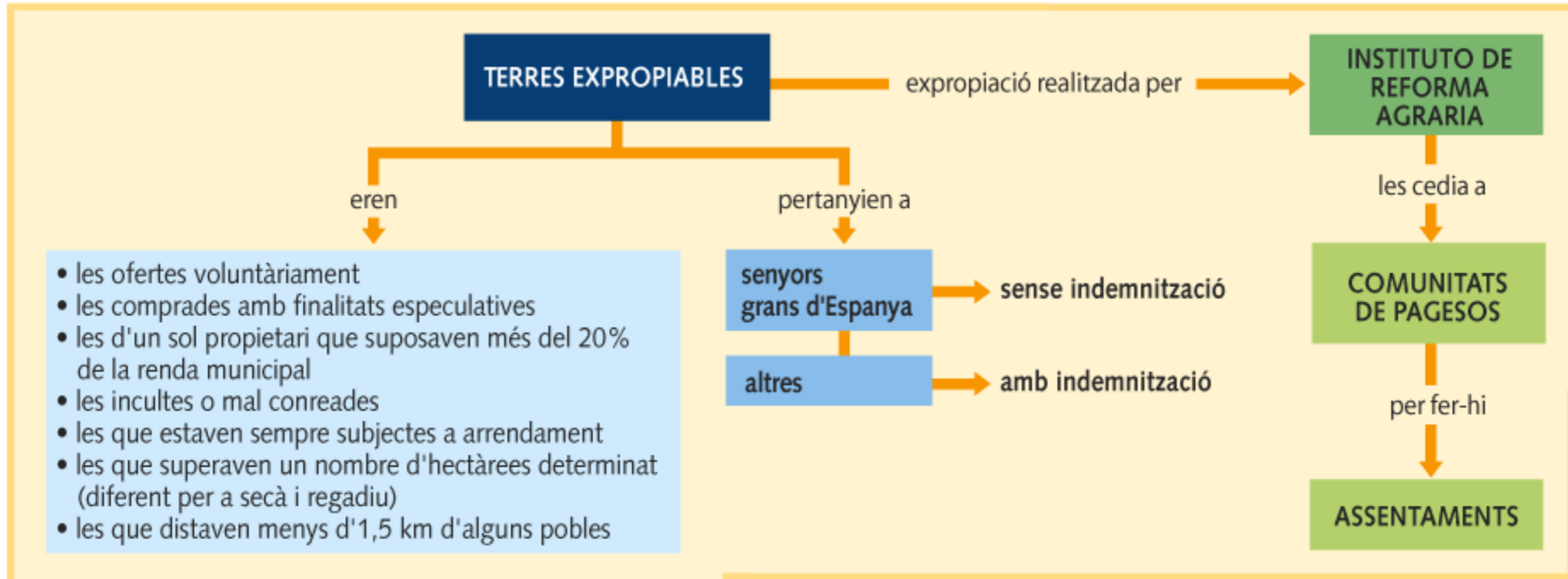
# LA REFORMA AGRÀRIA

- Va ser una de les qüestions més difícils que es van haver d'afrontar.
- La reforma es va marcar tres grans objectius: acabar amb el latifundisme, millorar les condicions dels agricultors i fomentar l'aparició d'una classe mitjana rural propietària com a base per al creixement industrial.
- Amb l'arribada de la II República es van posar en marxa algunes mesures com la reducció de la jornada laboral a 8h, fixar salaris mínims o la prohibició de posar fi als contractes d'arrendament.
- La veritable reforma agrària va ser la promulgació de la LLEI DE REFORMA AGRÀRIA de setembre de 1932.



Distribució de la propietat agrària a Espanya el 1930

## L'APLICACIÓ DE LA REFORMA AGRÀRIA A ESPANYA



La LLEI DE REFORMA AGRÀRIA es va marcar els següents objectius:

- Expropiació dels latifundis i l'assentament dels pagesos, sense compensacions en determinats casos
- L'aplicació de la llei es va encomanar a una institució anomenada INSTITUTO PARA LA REFORMA AGRARIA

També es van posar en marxa nombroses mesures per modernitzar i tecnificar l'agricultura.

- Els resultats van ser pobres i limitats, degut a complexitats legals i burocràtiques a les que s'ha de sumar la manca de recursos econòmics.
- Els pagesos pobres van quedar molt decebutos. Molts d'ells es van orientar cap a mesures més revolucionàries. Els fets de CASAS VIEJAS són un exemple.
- La reforma va situar als grans propietaris agraris en contra de la II República. Aquesta situació va ser aprofitada per les forces conservadores

**3**

### **La Ley de Reforma Agraria y su aplicación**

El *sistema de expropiación* era el siguiente: por una parte, las tierras de señorío y las pertenecientes a la grandeza de España se expropiaban sin indemnización, excepto para las mejoras útiles no amortizadas; por otra, las fincas restantes se expropiaban con arreglo a una capitalización que se elevaba a medida que la renta de la superficie expropiada era mayor.

Las tierras expropiadas pasaban a propiedad del Instituto de Reforma Agraria, que daba posesión de las mismas a las Juntas Provinciales, que a su vez las entregaban a las comunidades de campesinos, que previamente habían de decidir si el régimen de su explotación iba a ser colectivo o individual. Todo lo realizado se vino abajo en 1934, en la etapa radical-cedista. Desde septiembre de 1932 hasta diciembre de 1934 lo conseguido fue bien poco, según muestra el cuadro siguiente:

Fincas	Número	Extensión en has	Número de asentados
Expropiadas	468	89.133	8.609
Ocupadas	61	27.704	3.651
<b>TOTAL</b>	<b>529</b>	<b>116.837</b>	<b>12.260</b>

Fuente: RAMÓN TAMAMES, *Estructura Económica de España*.

Lo realizado ni siquiera de lejos se aproximó a los objetivos previstos. Las causas de esta desproporción fueron: la excesiva complejidad de la Ley y la lentitud en su ejecución. A partir de octubre de 1934 la Reforma quedó, de *facto*, en suspenso.

J. A. LACOMBA  
*Historia Económica de España*

# LA REFORMES LABORALS

---

- El ministre socialista Francisco LARGO CABALLERO va posar en marxa dels del Ministeri de Treball tot un seguit de reformes per millorar les condicions laborals.
- Algunes d'aquestes mesures van ser la LLEI DE CONTRACTES DE TREBALL o la LLEI DE JURATS MIXTOS.
- Es van implantar mesures com la jornada laboral de 8 h. o la creació d'assegurances socials
- Moltes d'aquestes mesures van rebre respostes molt dures tant des de la patronal com des del sindicalisme. La CNT va saber treure profit del descontent de la classe obrera.

La confianza del PSOE y de Largo Caballero en la capacidad legislativa desde el Gobierno para transformar la realidad social y laboral del país es manifiesta: "Los ideales inmediatos que los socialistas españoles quisiéramos ver realizados por nuestra República son tres: Democracia política (...) paz internacional (...) y justicia social" (El Socialista, 5 de junio de 1931, p. 1).

Sin embargo, durante los años de Gobierno del primer bienio republicano, los planteamientos reformistas de Largo Caballero para mejorar las condiciones laborales, salariales y sociales de los trabajadores, obtiene más voluntad legislativa que resultados prácticos. La Ley de contratos de Trabajo -negociación colectiva, derecho de huelga y vacaciones-; la Ley de Jurados mixtos -para frenar la imposición patronal en las relaciones laborales se equilibra con representantes sindicales-; la Ley de términos municipales -que impide a los empresarios contratar fuera de la zona por ser trabajadores más baratos a costa de los locales más reivindicativos-; así como el decreto del 3 de julio de 1931 que establece la jornada laboral de 8 horas, hace de su ministerio el de mayor valor social para la clase trabajadora de toda la Segunda República, habida cuenta del estrepitoso fracaso de la Reforma Agraria.

En efecto, a pesar de significar avances y conquistas para los trabajadores en la disposición gubernamental entre 1931 y 1933, en la mayor parte de los casos, sobre todo en el campo, ni los empresarios ni las fuerzas de orden público permiten su aplicación, lo que lleva a enfrentamientos en las zonas rurales con la muerte de trabajadores a manos de la Guardia civil y de Asalto -Castiblanco, Arnedo, Casas Viejas, etc.

Antonio RUBIRA. "Largo Caballero: de la reforma a la revolución". [Público](#). Opinión. 23/03/2021

# LA QÜESTIÓ RELIGIOSA

---

- Un dels objectius de la II República va ser limitar la influència que tenia l'Església Catòlica a la societat espanyola i secularitzar la vida social.
  - En aquest sentit es va prohibir que els ordres religiosos poguessin exercir a l'ensenyança.
  - També es va dissoldre l'ordre dels jesuïtes.
  - El maig de 1933 es va promulgar la LLEI DE CONGREGACIONS que limitava la possessió de bens als ordres religiosos així com la seva possible dissolució si significaven un perill per a l'Estat.
  - La posada en marxa d'aquestes mesures va crear molta polèmica. Hi van haver assalts i cremes de convents
- Hi va haver figures de l'Església, com el cardenal VIDAL I BARRAQUER que cercaven la conciliació entre Església i República. D'altres, com el cardenal SEGURA es van mostrar més hostils.
  - La qüestió religiosa va allunyar a les dretes de la República

Jo no em refereixo a les dues primeres, em refereixo a això que anomenen problema religiós. La premissa d'aquest problema, avui polític, la formulo jo d'aquesta manera: *Espanya ha deixat de ser catòlica*; el problema polític consegüent és organitzar l'Estat en una forma tal que quedi adequat a aquesta fase nova i històrica del poble espanyol.

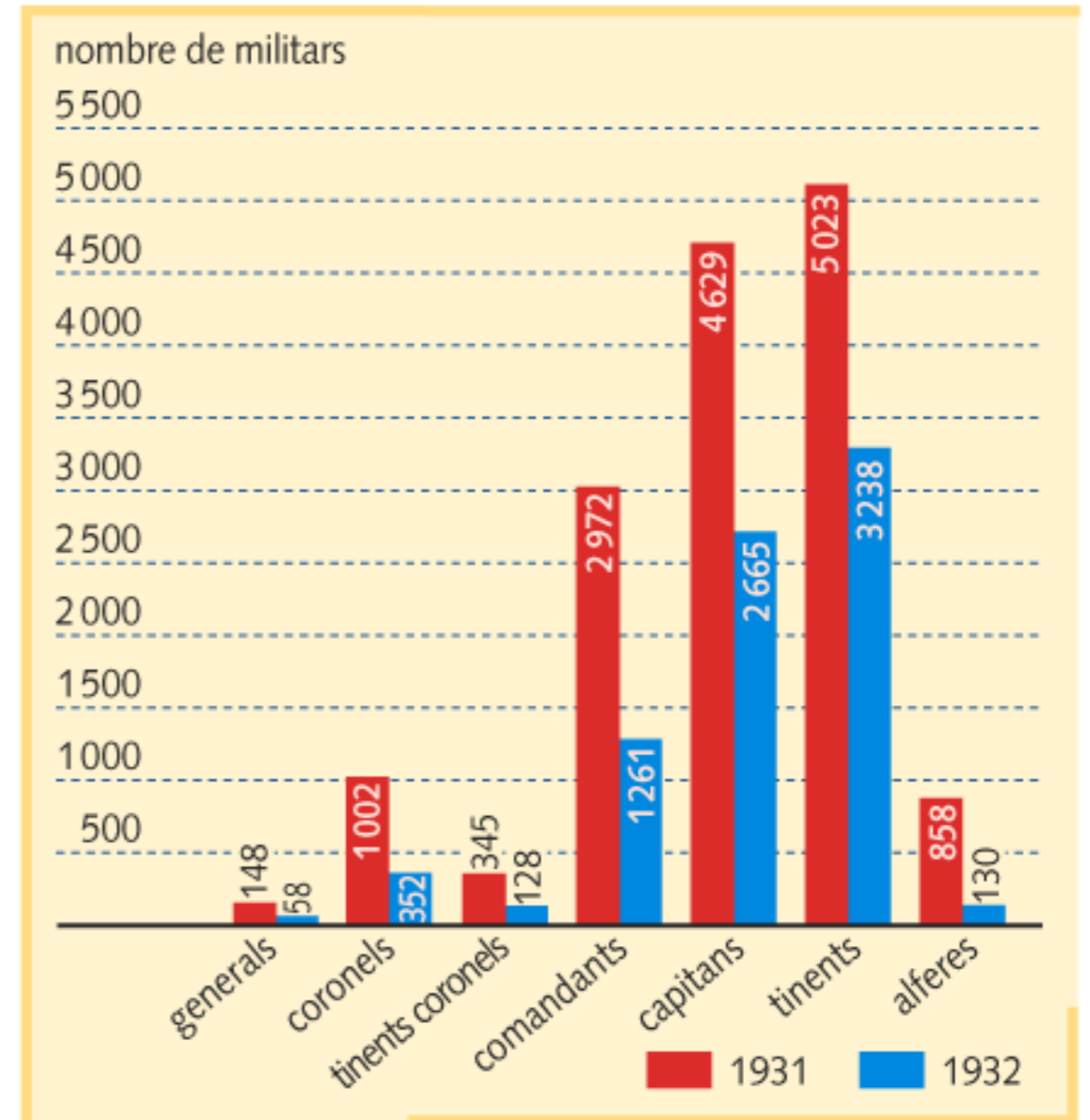
Jo no puc admetre, senyors diputats, que a això se l'anomeni problema religiós. L'autèntic problema religiós no pot excedir dels límits de la consciència personal, perquè és a la consciència personal on es formula i es respon la pregunta sobre el misteri del nostre destí. Aquest és un problema polític, de constitució de l'Estat, i és ara precisament quan aquest problema perd fins i tot les semblances de religió, de religiositat, perquè el nostre Estat, a diferència de l'Estat antic, que prenia damunt d'ell la tutela de les consciències i donava mitjans d'impulsar les ànimes, fins i tot contra la seva voluntat, pel camí de la seva salvació, exclou qualsevol preocupació ultraterrenal i qualsevol cura de la fidelitat, i pren a l'Església aquell famós braç secular que tants i tan grans serveis li va prestar. Es tracta simplement d'organitzar l'Estat espanyol d'acord amb les premisses que ara mateix acabo d'establir.

*Discurs d'Azaña al Congrés dels Diputats el 1931.  
[Traduït del castellà]*

# LA REFORMA MILITAR

- La reforma tenia per objectiu una profunda transformació de l'exèrcit que el convertís en un cos professional i democràtic.
- L'exèrcit presentava diversos problemes: hi havia massa oficials en relació al nombre de soldats, gaudien de furs especials i calia assegurar la seva obediència al poder civil.
- Per solucionar-ho, AZAÑA va promoure la LLEI DE RETIR DE L'OFICIALAT o LLEI AZAÑA (1931). De fet es tracta d'un conjunt de lleis que afecten a l'exèrcit.

## LA REFORMA DE L'EXÈRCIT (1932)



- Amb la nova legislació els membres de l'exèrcit havien de jurar la seva adhesió a la República, els oficials es podien retirar amb el sou íntegre, es van retirar alguns rangs i es va reduir el nombre d'unitats. Hi van haver més mesures.



- Els resultats de la reforma van ser limitats. Es van reduir les despeses de l'exèrcit. Aquesta reducció va afectar a la modernització i a la renovació del material.
- L'exèrcit "africanista" van veure la reforma com una agressió a la tradició militar i al poder de l'exèrcit.
- En aquest context, el 10/08/1932 es va produir la "SANJURJADA", un intent de cop d'Estat fallit per part del general SANJURJO
- En matèria policial la República va crear la GUÀRDIA D'ASSALT, un cos policial fidel a la República



El cop militar del 10 d'agost (de 1932) va fracassar perquè va ser prematur i perquè, com tots els historiadors asseguren, no va ser provocat per la reforma agrària, sinó que va ser la reacció d'una part de l'exèrcit davant del projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya, el qual va ser aprovat al cap de poc temps

testimoni de Pedro Sáinz Rodríguez. Extret de Julián LAGO. Las contra memorias de Franco, 1976



# ENSENYAMENT I CULTURA

---

- Un altre dels objectius de la República va ser promoure una educació liberal, mixta i laica, fent de l'Estat el garant del dret a l'educació.
- Es posava fi a l'hegemonia de l'Església en matèria educativa.
- La no obligatorietat de l'ensenyament de la religió catòlica a l'escola, junt al caràcter laic, va provocar la reacció dels sectors més conservadors en el que es va anomenar la GUERRA ESCOLAR
- Amb la idea d'augmentar el nivell cultural de la població es van crear les MISSIONS PEDAGÒGIQUES



Cartell de les Missions Pedagògiques



Federico GARCÍA LORCA davant un cartell de la companyia de teatre ambulants que dirigia, La Barraca

# LA DESCENTRALITZACIÓ DE L'ESTAT

---

- La Constitució de 1931 preveia la possibilitat que hi haguessin autonomies.
- El primer territori que va gaudir d'autonomia va ser Catalunya, amb l'aprovació de l'Estatut de 1932.
- Al País Basc el PNB i els carlins van redactar un projecte d'Estatut el 1931 que es coneix com l'ESTATUT D'ESTELLA. La seva aprovació va ser molt lenta per l'oposició del republicanisme d'esquerres. L'Estatut del País Basc va ser aprovat el 1936 amb la guerra ja començada.
- A Galícia el nacionalisme era menys acusat i era una força minoritària. Hi havia un projecte d'Estatut que no va tirar endavant per culpa de la guerra.
- A Andalusia hi va haver un avantprojecte que la guerra civil va aturar.

# LA CRISI DEL BIENNI REFORMISTA

- Els anomenats FETS DE CASAS VIEJAS (gener de 1933) van ser l'origen d'una enorme crisi a partir de la qual el govern d'AZAÑA va anar perdent recolzaments.
- La fi del bienni reformista ve marcada pel descontentament dels sectors obrers i camperols decebuts per l'acció del govern.
- En aquest sentit es van imposar les tesis més radicals de la CNT, el sector FAI, o les de LARGO CABALLERO dins del PSOE
- D'altra banda, la dreta, rearmada ideològicament va atacar de manera ferotge a la República, destacant la FALANGE ESPAÑOLA i la CEDA
- Davant d'aquest panorama ALCALÀ-ZAMORA va dissoldre les Corts i va convocar eleccions generals per al novembre de 1933

## Casas Viejas

En la mañana del 11 de enero de 1933, los jornaleros del pueblo asediaron el cuartel de la Guardia Civil, pero no consiguieron tomarlo. Refuerzos enviados desde San Fernando ocuparon el pueblo y pusieron cerco a la choza donde se había refugiado un viejo anarquista, apodado *Seisdedos*. Un guardia, enviado a parlamentar, fue herido y retenido por *Seisdedos*. Un detenido, esposado y enviado a la choza por las fuerzas sitiadoras, se sumó voluntariamente a los sitiados.

Al día siguiente, nuevos refuerzos, al mando del capitán Rojas, llegaron desde Madrid. Rojas ordenó el incendio de la choza de *Seisdedos*. Lograron escapar una mujer y un niño, mientras los demás –incluido el guardia civil– murieron calcinados. Rojas ordenó la captura de todos los hombres que tuvieran armas y, poco después, doce aldeanos capturados al azar fueron ejecutados sobre el cadáver del guardia civil.



Restos de la casa en la que murieron *Seisdedos* y sus compañeros.

AÑO IV NUM. 916 PRIMERA EDICION

Director propietario LUIS MONTEALE

Subdirector M. CHAVES NOGALES

Apartado 8.094. PASEO DE SAN VICENTE, 18 Teléfono 18340

# AHORA

DIARIO GRAFICO

Madrid, domingo 19 noviembre 1933

Número suelto: 20 céntimos

PRECIOS DE SUSCRIPCION

MADRID .....	2,50 ptas. al mes.
PROVINCIAS .....	9,00 ptas. trimestre.
EXTRANJERO .....	20,00 ptas. trimestre.

## Hoy decidirá el pueblo el rumbo de la República

Después de los discursos finales de propaganda electoral, el presidente del Consejo, en una alocución radiada, dijo que está garantizado el orden y que se castigará cualquier fraude